

Rado Murnik:

Iz velike dobe.

3. Ob vse.

I.

Mlada žena je v nizki okajeni kuhinji brisala pomito posodo. Včasi je ponehala in pogledala vunkaj v smehljajoče se trepetanje pomladno, kjer so peli ptiči in godli čirički. Polna lica so ji bila ogorela, nežnosvetla, kakor da je južno solnce pustilo nekaj svojega zlata na njih. Lepe, žalostne oči so ji zrle plaho skozi okno, kakor bi videle v poznih popoldanjih sencah nekaj strašnega.

Izpred hiše je slišala glas svojega moža in sinka. Oče se je pogovarjal in šalil z dečkom; zdaj in zdaj je zazvenel jasni otroški smeh. Ta veseli smeh ji je paral srce; že ves dan jo je mučilo: „Jutri mora moj Martin k vojakom!“

Okoli ustnih kotov ji je podrhtavalo in solze so se lesketale na dolgih črnih trepalnicah. Slutila je nekaj groznega, kar je še daleč. Čutila je nejasno, da ji preti nekaj težkega, hudega, neusmiljenega — čutila je, da ji preti zlo, ki še nima prave moči, ki pa se bliža s strahovito gotovostjo.

Ob steni je tiktakala ura; zdela se ji je prežeča pošast, zlobna, neizprosna — iz tiktakanja je slišala venomer: „Jutri! Jutri!“ Razburjeno dušo ji je pretresal sedaj strah, sedaj jeza in upornost zoper neusmiljeno usodo, ki sega po njenem možu.

„Jutri odide in nikoli več, nikoli več ga ne bo nazaj!“

Zgrudila se je na stolec in se naslonila na mizo. Solze so oblile cvetoči obraz. Nad sabo je zopet čutila tujo, sovražno silo, proti kateri se ni mogla in se ni upala boriti.

„Zapisan je smrti!“ je zaihtela tiho. „Tako mlad bo moral umreti!“

Mahoma je vstala.

„Ah, če pride Martin in me vidi takole!“ ji je šinilo po glavi. „Ne smem mu še bolj greniti žalostnih zadnjih ur doma . . .“

Umila si je objokani obraz in oči, si popravila rdečo ruto na črnih laseh in dejala posodo na polico. Hodeči se je prožno vitko telo nekoliko pozibavalo v bokih.

Žalostna tihota v hiši ji je tesnila srce. Tiho je zaprla kuhinjska vrata, šla po veži in obstala neodločno na pragu. Kar ni se upala k možu.

Na zapadnih oblakih so žarele večerne rože. Hladilna sapica je pihljala iz doline od skalnatih bregov šumeče Soče, razmikala veje in liste in razpletala bujne trte. Daleč je videlo oko preko holmov in hribov do mrzlega ledovitega Krna in Matajurja, do Doberdobske planote in Trnovskega gozda. Ponekod so vinogradi in polja, zeleni griči z vasmi in cerkvicami že počivali v večernih sencah. Njene oči so videle rajsko lepoto tega velikega jugoslovanskega vrta, ali ni je občutila njena duša. Danes ne. Pogled se ji je ujel na bujni češnji: izmed zelenih listov so rdele krvave krogle. Solnce se je bližalo zatonu kakor sreča njenega življenja.

Počasi je stopila čez prag in sedla k možu in sinu na klop.

„Tata mi je obljubil lepega konjička, čisto novega!“ se je veselil živooki, rdečelični Janko. Pobožala ga je in ga vzela v naročje. Prizadevala si je, obvladati razburjenost in kazati miren obraz, toda Martin je takoj opazil njene zardele oči, njeno tiho trpljenje in neizrečeno se mu je zasmilila.

Obrnil je glavo v stran in pogledal proti vasi. Od vseh se je že poslovil; vsakega je prosil, naj mu odpusti, ako ga je kdaj žalil. Vsi so mu želeli, naj se kmalu srečno vrne domov. Inako se mu je storilo; še nikdar niso bili tako prijazni in obzirni do njega. Vse se mu je zdelo tako praznično, slovesno. Tudi na malem pokopališču je bil in se poslovil od rajnih staršev.

Sedaj se je poslavljaj od rojstnega kraja. Gledal je in gledal, da bi si neizbrisno v spomin vtisnil vso to sveto krasoto in miloto domačega sveta! Kakor v lepih sanjah — se mu je dozdevalo — je preživel z Ano mirna leta zakonske sreče. Kako naglo so minuli prijetni dnevi! V baraki, na straži, v strelnem jarku, v bolnici bo živela duša ob teh spominih!

Še lepši se mu je zdel sedaj rojstni kraj, še dražji sedaj, ko je vedel, da ga bo moral zapustiti — morda za vekomaj, za vekomaj!

Dvignil je glavo in izpregovoril: „Ana, kako lepo je pri nas doma! Čudno, do danes nisem znal prav ceniti te lepote; šele zdaj, ko bo treba oditi . . .“

Ugriznila se je v ustnico, da ne bi zaihtela na glas. Skrila je obraz za sinkovim. Njiju roki sta se našli. V trtah nad njimi je rahlo šumel večerni piš. Pol zapadnega neba je rdelo ko velika krvava rana.

Mimo češnje se je primajal bradati sosod Luka, vdovec. Luka Makuc je bil že jako star, pa vendar še vedno zdrav in močan ko medved v Trnovskem gozdu. Velik filozof je bil Luka, zmeraj lepo zadovoljen. Zato se je zdel vrli modrijan nekaterim malo prismojen.

„Dober večer, ljudje božji! Težka mora tlačiti svet. Malo starine sem prinesel, Novak!“

Dvignil je pletenko kvišku in se srečno muzal, kakor bi mogel s svojim vinom pregnati vso moro tega sveta.

„Vem, Novak, da imaš sam vina, ma tale kapljica je posebno dobra,“ je dodal in sedel k Martinu.

Ana je posadila Janka na klop in šla v hišo. Cerkvice na otemnelem tihem gričevju so zapele večerno pesem. Nad zapadnimi vrhovi je bebel prvi krajec, že nekoliko srebrn. Ana je prinesla belega kruha in dva kozarca.

„Da bi se srečno vrnil!“ je napil Luka. „Da bi ga skupaj podrla še nekateri poliček, ljubi moj Martin!“

Trčila sta in pila. Pogovor se je plel o raznih stvareh. Govorila pa sta le moža; Ana je nemo zrla v daljavo, kakor bi se tam razodevala uganka temne prihodnosti. Luka jo je večkrat pomotril in se natihoma čudil veliki izpremembi. Šuligojeva Anica, najlepša med lepimi, je bila svoje dni najživahnejše dekle daleč naokoli. Petična ni bila; lepota, veselo srce in delavne roke, to je bila vsa njena dota. Tudi kot žena ni nikdar togovala; pela, šalila in smejala se je ves dan, da se je moralo razigrati srce tudi najbolj skisanemu pustežu. Sedaj pa so bile počasne njene kretnje in komaj se ji je ljubilo govoriti, v očeh pa se je skrivala plaha bridkost.

Luka je pripovedoval, kako se je bojeval zoper Laha. „Hudo je bilo tudi tam okoli Verone in Custozze, ma takrat je bila vojska še prava vojska, dandanes pa — hm! Smejali bi se bili tedaj vsakemu, ki bi pravil, da se bodo kdaj bojevali tudi pod morjem in celo v višavah! Kaj meniš, Martin, ali pojde tudi Italijan proti nam ali ne? Velikanske priprave delajo neki v Italiji in za mejo mrgoli vojaštva. Naša polja in vinogradi kažejo tako lepo, ma če bi prihrumel sovražnik —“

Ana je obledela; nehote je nekoliko odprla usta, da se je zalesketalo belo med rdečim, in povabila glavo nad Jankom, ki je zaspal v njenem naročju.

„Ne bo ga ne sem, Italijana,“ je prekinil Martin soseda in si skoraj srdito vihal močne črne brke. „Žena, nesi otroka spat!“

Ko je odšla, je dejal natihoma: „Oče Luka, o Italijanu pa rajša ne govoriva, saj je Ana že tako preveč žalostna in zbegana. Tudi ne omenjajte, da moram jutri odtod, prosim vas! Saj si vendar lahko mislite, kako ji je težko!“

„Ej, saj res, viš, kako sem neroden! Ne zameri mi, Martin! Le dajva ga še kozarček!“

Ko se je Ana vrnila, sta se pogovarjala o sadnem drevju. Sedla je k njima in tiho gledala v sanjavo južno noč. Zlati prvi krajec, čimdalje bolj rdeč, se je bližal zapadnim robovom. Na nebu so trepetale zvezde kakor nabodene kresnice.

II.

Drugi dan po kosilu je Makučev Luka odpeljal Novakove proti daljni železnični postaji.

Molčali so vsi štirje. Mali Janko je čutil globoko žalost roditeljev. Plašno je pogledaval resnega očeta, ki je imel na klobuku in na prsih pisana šopka in belo-modro-rdeče trakove. Skoraj bal se ga je: zdel se mu je tako tuj.

Ana je topo gledala, kako so se premikale gube na suknji vozniaka Luke, kako so padale vajeti po hrbtu vrančevem in mu vihrala dolga črna griva ob vratu. Hrabro je premagovala solze, da ne bi možu še bolj grenila bridke ure ločitve. Po vroči glavi so ji begale nejasne, zmedene misli.

Dalje in dalje je drdral skromni voz po razvoženi cesti. Gost prah se je dvigal in polegal po senožetih in poljih, po ograjah, grmovju in drevju. Vas za vasjo je ostala za njimi. Janko se je radovedno oziral sedaj na levo, sedaj na desno. Naposled je zaspal.

Prijetno je zadehtelo od belocvetnih akacij; počasneje je stopal konj po napeti cesti. Mlada žena je skrivoma pogledala moža in vzdihnila.

„O da vse to ne bi bilo res!“ jo je mučilo. „O da bi bile to le sanje! Ta roka, ki drži sina v naročju, ta roka je zdaj še krepka, zdrava, živa. Vkratkem utegne biti razmesarjena, pohabljena, odrezana, pokopana. Vkratkem utegne biti moj ubogi mož ranjen, mrtev, pokopan bogve kje, bogve kje.“

Povesila je glavo in zaihtela vroče: „Ah, Martin, Martin, če te ne bo nikoli več nazaj! Ah, kako sem bila srečna in kako malo sem znala ceniti svojo zlato srečo! O da bi mi ostal vsaj še en dan, vsaj še en dan!“

„Ne žaluj, ljuba Ana! Žalovanje nič ne pomaga. Morebiti se vrnem prej, kakor upava. Ne pade vsak. Morebiti me pošljejo kam za fronto.“

Vedela je dobro, da sam ne verjame, kar govori njej v tolažbo. Takega korenjaka naj bi obdržali v zaledju?

„Ne jokaj se, Ana, lepo te prosim!“ Ujel je njeno trepetajočo malo roko.

„Ne bom se več jokala, Martin!“ je obetala in siloma goltala solze. „Molila bom — mogoče da bo kmalu mir, ah, mir!“ Nasmehnil

se ji je lepi obraz, nasmehnile so se njene solzne oči. Tedaj se je zbudil Janko.

„Ali bo lepo, ko se vrnem! Ali bomo veseli takrat!“

„Ali bo lepo!“ je vzkliknil dečko. „Kadar pride tata, se popeljeva daleč daleč tja v Gorico, da mi kupi novega konja! Kajne, tata?“

„Še dva ti kupim!“

„O — kar dva! Dva lepa belčka, kaj, tata?“

V nemi žalosti je gledala predse. Polagoma se je nekoliko pomirila. Iz vdanih oči je sijalo upanje.

Konj je potegnil močnejše. Oddaleč se je čulo ukanje in petje. Ana zagleda postajo in se zgane. Iznova oživi boleost in bojazen. Voz se ustavi pod oprášenim kostanjem. Luka priveže vranca k deblu. Neprijetno zaudarja po premogovem dimu.

Na postaji mrgoli potrjenih mož in fantov, ki morajo h kadru, ter njihovih prijateljev in sorodnikov. Ukajo, vriskajo, pojo, kriče, se šalijo, smejajo. Toda ta smeh ponajveč ne prihaja od srca, to veselje je navidezno, prisiljeno. Vsi čutijo to dobro in se pogledujejo s čudnimi, negotovimi pogledi, kakor v zadregi. Vsi so okrašeni s pisanimi šopki in slovenskimi trakovi. Njih obrazi rde od razburjenosti, od pijače, kaje in kričanja. Brkat mož igra na harmoniko. Izza ovinka, izza zelenega drevja se dimi in vije teman oblak kakor črna zastava.

„Že gre!“ se glasi po množici. Potrjenci vzamejo vsak svoj kovčeg in stopijo bliže tiru. Hripavo zažvižga vlak.

Obupna žalost duši Ano tem huje, čimbolj se bliža strašni trenutek ločitve. Vsa kri ji sili k srcu, hladna roka pritiska robec na trepetajoče ustne, ki prihaja iz njih zastonj zadržavano ječanje.

Vlak prigrmi, zahrope in se ustavi.

„Zbogom, Ana!“ izpregovori Martin s hripavim, toda odločnim glasom in ji stiska roko.

„Oh, Martin! Martin!“ Težko, z veliko muko jeclja te besede in upre vanj žareče oči. Burno se ji dvigajo prsi, vsa se trese. Jokaje se mu oklene okoli vratu; strastno objame moža in ga poljubi. Tudi Janko, videč materino žalost, jame točiti solze.

Martin se rahlo oprósti iz Aninih rok, dvigne sinka k sebi in ga poljubi. „Le priden bodi zmerom, Janko, in lepo ubogaj mamó!“ Nato se obrne k Luki: „Zdravi mi ostanite, dragi sosed! Ostanite nam zvest prijatelj in pomagajte pri nas, ko mene ne bo!“

„Le v Boga zaupaj, ljubi moj Martin! Kakor je božja volja, tako naj bo! Pomagal bom že, kar bom mogel. Da se kmalu spet vidimo zdravi in pa bolj veseli! Kakor je božja volja ...“

Ana, smrtno bleđa, poda še enkrat možu roko.

„Zbogom, Ana! Varuj mi sina! Zbogom!“ Nato skoči s kovčegom na vlak. Žena ga zagleda pri oknu. „Pazi na sina . . .“ Druge njegove besede pogoltne hrušč, kričanje, ukanje, klici, piski, jok.

Vlak potegne. Roke mahajo. Robci vihrajo. Fantje zavriskajo, zapoje. Živio! Zbogom! Živiooo! Živio, živio!“ Žalostno zažvižga stroj, žalostno odmeva od gora. Škripajoč, hropeč in bobneč drdra vlak proti jutranji strani.

Silna žalost trga Ani srce. Kakor v omotici gleda skozi solze dolgi črni vlak, vidi nad črno pošastjo belega angela, tihega smrtnega angela.

III.

Dan umira. Oblaki gore.

Na klopi pod trtami sedi Novakova Ana z bolnim Jankom v naročju; poslavljata se od domačega kraja.

Od Krna do morja poka in treska neprenehoma, bobni in grmi, kakor bi premikalo in podiralo gorovja. Od morja do Krna divja šesta soška bitka. Bičano ozračje podrhtava, vrata in okna brne.

Trudna naslanja mlada žena vročo glavo ob hladni zid. Kako daleč se ji zde dnevi kratke sreče! Njene lepe oči gledajo otožno proti Gorici — prej prekrasnemu biseru jugoslovanskih mest, zdaj žalujoči razvalini — gledajo proti sovražnim in sovraženim goram, kjer se dvigajo dim in umazani oblaki.

Po dolgih mesecih, polnih toge in koprnenja, polnih mučne negotovosti in mučnega pričakovanja, ji je vendar zasijalo solnce veselja v mračno dušo. Pred dobrim mesecem ji je pisal Martin od italijanske fronte: „Kmalu pridem za par tednov domov na dopust . . . Ljuba Ana, varuj najinega sina!“ Jokala je od veselja. Mali Janko je vriskal in skakal; komaj je čakal, da vendar že pride tata.

Pred dvema dnevoma pa je prejela preprosto belo dopisnico: „Korporal Novak Martin . . . pehotnega polka je padel dne . . . avgusta 1916 pri Sveti gori in je pokopan na vojaškem pokopališču pri Solkanu. C. in kr. vojni kurat . . .“

Takrat ji je bilo, kakor da je strela udarila vanjo! Omamljena je tavalala po hiši in ječala bolestno kakor v divjih sanjah. Naposled se ji je ulil lajšalni vir iz pekočih oči.

„Varuj mi sina!“

Nikomur ni razodela strašne novice; bala se je, da nebi bolni sinko od drugih zvedel o smrti tako težko pričakovanega očeta.

Nad sabo zasliši brnenje. Pod temnovišnjevim nebom, visoko nad njo, plove italijansko letalo kakor srebrn metulj proti Beneškemu.

Dan ugaša. Umirajočemu svetijo dolgi večerni oblaki, velikanske plamenice. Še enkrat se ozre mlada vdova po ljubljeni krajini, vzdihne

in se vrne z Jankom v hišo. Prazna je soba. Davi je nenadoma prišel strog ukaz: Še danes mora vse odtod. Kar se ji je zdelo vredno, je skrila v globoki kleti. Goved in konja je že davno prodala vojakom.

„Mama, kdaj pride tata?“

Kakor nož ji režejo otrokove besede v srce.

„Nocoj se odpeljeva, Janko!“

„K tati? Ali bo lepo!“

Slabotna sirota se trudno nasmehne. Silovit kašelj pretresa mlado telesce.

Pri oknu se pokaže bradati sosed Luka. „Pojdimo, Novakova, ko nam ne kaže drugače. Saj . . . noč bo jasna, pot suha. Prav prijetno bomo popotovali.“

Ob zapadnem gorovju tipa jarka svetloba žarometova. Rumeno-zelena raketa švigne visoko proti nebu in pade, kakor bi se utrnila zvezdica. Tudi noč prižiga svoje luči. Težko stopa Ana z bolnim otrokom, ki sam ne more več hoditi. Luka, otovorjen s polnim oprtnikom in culicami, nosi razen svoje prtljage tudi Anino.

„Ali je hudo težko, Luka?“

„No, bo že, bo že. Bomo pa bolje spali. Veter pihlja; ne bo nam vroče. Le škoda, da smo morali toliko pustiti. Žandarja sta priganjala — konja pa nikjer nobenega.“

Zavijeta jo okoli domače cerkve. Lični benečanski zvonik zeva razklan; nagnjen se naslanja ob sosednji zid kakor smrtno ranjen vojak. Dve hiši sta razrušeni po bombah sovražnih letalcev. Na cesti leži kamenje, steklo, omet, les; opeka gleda iz zevajočega zidovja ko krvavo meso iz rane.

Brez konca in kraja se dozdeva Ani pot do železnične postaje. Mimo napol porušenih vasi hodita, mimo izumrlih sel, mimo odklanih in oklešččenih dreves. Tuintam se vidi star očka ali stara mamica, ki navzlic vsemu noče zapustiti rojstnega doma, češ, saj tako ne bom dolgo več, naj vsaj doma umrjem! Trdo udarjajo Lukovi podkovani čevlji ob cesto in njegovi težki koraki odmevajo ob zapuščenih praznih domovih. Ob oknih vise mrtvi nageljni, mrtev rožmarin.

Na travniku počiva četa trudnih vojakov. Mimo njiju gre dolga vrsta voz z ranjenci. Kmalu nato srečata še daljšo vrsto težko otovorjenih prašnih voz, pokritih z zelenjem. Kolesa škripljejo, orožje žvenketa, Bošnjaki pojo svoje divježalostne pesmi. Ana se spominja, kako se je pred dobrim letom vozila z možem po tej poti.

Polagoma doideta druge begunce. Nekateri vlečejo vozičke, v naglici in splošni zmedi naložene s potrebnimi pa tudi docela nepotrebnimi stvarmi. Čimbolj se bližata postaji, tem več je teh sotrpinov.

Na malem kolodvoru in okoli njega se gnete pisana množica pregnanih siromakov. Nekateri, utrujeni po dolgem potu, sede kar na

tleh med culami in cunjami, med vozički, jerbasi in košarami. Gladni in zaspani otroci v raztrganih umazanih oblekah se jokajo in kriče, matere in starci jih mirijo in tolažijo. Nekateri, razjarjeni nad neusmiljeno usodo, se prepirajo med sabo, drugi molijo, zopet drugi se živo pogovarjajo o sovražnih letalih, o poškodovanih domovih, o uničenih poljih in vinogradih, o pomanjkanju, o begunskih taboriščih štajerskih in nižeavstrijskih. Nekateri pa zro obupno v daljavo kakor v neizmerno praznino. Iz vseh teh oči tli in žari tiha, toda težka obtožba.

Počasi se pripelje dolg tovorni vlak. Polagoma se porazdele po sajastih vozovih in se odpeljejo proti izhodu. Nikjer ni nobene luči v nobenem vozu. Skozi odprta vrata sije mesečina na bedne postave in usehla lica. Enakomerno pojo železne strune pesem popotno. Janko spava. Shujšani blede obrazek mu je miren. Mrzla sapa se zaganja v odprte vagone.

Vlak je čimdalje bolj poln; v njem so begunci iz Gorice, Solkana, Mirna, Šempetra, Vrtojbe, Bilj, Renč . . . Proti jutru odpove stroj. Šele popoldne morejo zopet dalje. Medpotoma srečajo vlake z vojaki in vlake z rdečim križem.

„No, Luka, ali vam je tudi danes vse prav?“ vpraša proti večeru godrnjava starka in zazeha.

„I zakaj pa ne, Jera? Saj se peljemo, pa še zastonj. Zadovoljni moramo biti. Kdor ni zadovoljen, je slabe volje. In kaj nam pomaga, če prodajamo žalost?“

„Ali se vam nič ne toži po domu?“

„E — že, ne rečem, da ne. Ma — bomo videli vsaj kaj sveta in vedeli kaj povedati, ljuba teta! Zdaj je ves svet naš dom.“

Sitna nerga Jera, jezna, da jo stari Luka imenuje teto, se grdo namrda in zabavlja: „Če bi ga pekli na ražnju, pa bi bil modri Luka tudi zadovoljen, češ, da se vsaj ne prehladi! Ves svet je naš dom, kajpa, ko vendar ne smemo drugam, kakor tja, kamor nas škrici porinejo.“

Uborni popotniki pozabijo za hipec svoje gorje in se vesele modrosti zadovoljnega filozofa; on pa mirno uživa njihove dobre in slabe dovtipe in se tiho muza.

Ana ždi nepremično; ne govori z nikomer.

„Glejte, kako je ošabna!“ mrmra jezična godrnjulja Jera in zazeha iznova.

Ponoči se ustavi vlak na kranjski postaji. Od poslopja lije jarka svetloba v vagon. Mali Janko se prebudi. Oči mu sevajo v pojemajočem žaru. Glas mu je hripav.

„Mama, mama! Tata je prišel domov . . . O kako je lep! Pisane cvetlice in trakove ima na klobuku, ali vse lepše kakor takrat, ko je

moral na vojsko. A ga ne vidite?“ Drgetajoča mati se skloni niže k otroku.

„Poljubil me je, oh, mamica, tata je tako mrzel! Kaj je rekel: Zdaj ostaneva zmerom skupaj! Tebe pa ni bilo nikjer. Klicala sva, iskala . . . Tema je taka! Strah me je . . . Mama . . .“

Ustne se mu premikajo, toda glas zastaja in umolkne.

Vlak hrope in drdra dalje v tiho noč. Popotniki spe, kimajo. V medli mesečini so obrazi sivi, kakor mrtvi. Mrzla sapa piha v odprti voz. Prestrašena motri mlada mati pretvarjeni obrazek Jankov, njegove vdrte oči, trpeče poteze. Strahoma čuti pretečo tujo silo, kateri ne more ubežati. Še enkrat dvigne umirajoče dete glavico in zatrepeta. Mati se pripogne niže: male prsi ne dihajo več. Kakor okamenela gleda na malega mrliča.

Izgubljeno vse: mož, sin, dom . . . Duša se ji vije v neznosnih mukah.

„Umrlo ji je,“ godrnja Jera. „Niti ene solze nima za malo siroto. Taka mati! Menda je celo vesela, da se ga kmalu iznebi.“

Ana ne sliši, ne vidi nič; objema jo noč omedlevice. Rdeča ruta ji polzne raz glavo, črni lasje se razvijajo po plečih.

Vlak obstane v Ljubljani. Begunci hite k baraki, kjer dele dame Rdečega križa kuhano mleko, kavo, čaj in kruh. Ana se zave, si mane oči, zavrисne. Mahoma plane pokoncu in skoči iz vagona. V njenih srepih očeh plapolajo plameni blaznosti.

„Kje je moj sin, moj Janko? Lepo vas prosim, usmilite se . . .“

Na nebu trepetajo zvezde ko nabodene kresnice in sredi srebrnkaste megle drgeta zlata luna. Ob dolgem temnem vlaku bega vitka mlada begunka.

„Zakaj ste mi vzeli moža? Zakaj ste mi vzeli sina?“ Razpleteni krasni lasje ji vihrajo v nočni sapi in strahoten ogenj gori v njenih praznih očeh, ki iščejo sina in moža. Včasi se divje zasmeha. Kdor sliši ta grozni blazni smeh, vsakega presune do mozga.

Izza ogala prihaja stari Luka, za njim pa službujoči vojaški zdravnik in dva moža Rdečega križa.

